

DELAVSKA

PRAVICA

Glasilo krščanskega delovnega ljudstva

Izhaja vsak četrtek pop.; v sluču u praznika dan dopre; — Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva c. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo

Posamezna številka Din 150 — Cena: za 1 mesec Din 50, za četrt leta Din 150, za pol leta Din 300, za inozemstvo Din 700 (mesečno) — Oglas: po dogovoru

Oglas, reklamacije in naročila na upravo Miklošičeve ceste (pačica Delavske zbornice) I. nadstropje — Jugoslovanska rokosna zveza

Brezposelnost — bič kapitalizma!

Toliko skoraj kot šteje Jugoslavija vseh svojih prebivalcev je v vseh državah sveta brezposelnih proletarcev. Preko 10 milijonska armada! S parolami rešitve vprašanja brezposelnosti se vodijo v demokracijskih in kulturnih državah volilne borbe. Na vprašanje rešitve tega pojava kapitalističnega gospodarskega sistema padajo vlade demokracijskih in parlamentarnih držav. Velikanske množine dobrin se trošijo v pomoč brezposelnim, a še večja je njihova beda in pomanjkanje. Vsaka moderna kulturna država gleda na to, da zagotovi svojemu državljanu, ki vrši socialno koristno delo, v slučaju nezakrivljene brezposelnosti, vsaj življenje. Za rešitev in omiljenje brezposelnosti skrbe in morajo skrbeti države pa tudi mednarodne zajednice, Društvo narodov, mednarodni urad dela itd.

Brezposelnost je v gospodarskem in socialnem pogledu pojav, ki izvira prav iz sistema kapitalističnega gospodarstva samega, gospodarjenja za profit in radi profita. Ako je na vidiku profit, se producira, se uporablja produkcijska sredstva (stvari in človeško delovno silo), ako profit ni predviden, se ne producira. To je tisti vsesplošni vzrok, iz katerega izvira brezposelnost.

So pa še posebni vzroki brezposelnosti, radi katerih se pojavlja le-ta v večji in manjši meri v posameznih državah ali v poedinah panogah industrije. Takozvane gospodarske krize povzročajo zlasti pomanjkanje kapitala. To je zlasti slučaj v povojnih državah. Pri nas v naši državi bi brezposelnih delavcev gotovo skoro ne bilo ali pa vsaj silno malo, ako bi bili za izrabljanje tolikega naravnega bogastva zemlje na razpolago kapitali. Radi brezposelnosti delavstva pri nas ne trpi samo industrijsko delavstvo, ampak mnogo tudi kmet, ki je v pretežni večini navezan na malega odjemalca — konsumenta.

V nekaterih industrijskih panogah nastopajo stalno sezonske izpremembe, porast in padec potrošnje poedinih vrst produktov. Pri nas povzročajo brezposelnost v najvišji meri baš ta pojav. Zlasti je pri tem prizadeto vse stavbinsko delavstvo, ki ga je vsako zimo brezposelnega kar v masah.

Poglavje čisto zase je racionalizacija. Doživljamo in opazujemo, kako napredek tehnike in gospodarstva, katerega moremo samo na sebi le pozdravljati, povzročajo obenem gospodarsko, socialno in moralno bedo in stisko. Stroj dela mesto človeka, ziroma ena mesto več človeških delovnih moči. Kakor je samo na sebi razveseljivo, da more človek opravljati drugo delo, tako običajno mine dolgo časa preden to delo dobi.

Naloga države je, da se briga predvsem za socialno plač vzrokov in posledic brezposelnosti. Delavec nosi v kapitalističnem gospodarstvu ves riziko dela. Zato mora biti tudi kot človek, kot član državne zajednice biti zaščiten za nevarnosti, ki mu groze, zagotovljena mu mora biti eksistenca, življenje.

Vse evropske kulturne države so že uredile zakonodajnim putem za delavstvo več ali manj ugodno to vprašanje. Pri nas je to urejeno v zelo malem, nezadostnem obsegu, dasi bi bilo tudi v interesu celokupnega narodnega gospodarstva, da bi bilo to vprašanje vsaj v neki meri urejeno. Gotovo se brezposelnost v celoti ne bo dala odpraviti, dokler imamo sedanji kapitalistični gospodarski sistem. A napraviti posledice tega pojava znosljive, je vedno mogoče. Naše socialno zavarovanje, ki hoče zagotoviti delavcu življenjsko eksistenco v vseh slučajih, je brez zavarovanja za brezposelnost nepopolno.

Novice.

Doma.

Delavski obratni zaupniki.

Minister socialne politike dr. Mate Drinkovič je odredil, da se volitve delavskih in nameštenskih obratnih zaupnikov, ki bi se imele v smislu določb zakona vršiti meseca januarja 1930, odlože do nadaljnjega. Sedanji zaupniki ostanejo v svojih funkcijah do konca 1930. leta.

Dr. Korošec v Nemčiji.

Predsednik nemške republike je dne 16. decembra sprejel v avdienci dr. Antona Korošca. Spremljal ga je Živojin Balugdžić, jugoslovanski poslanik v Berlinu.

Seja jugoslovanskih škofov.

Prejšnji teden se je vršila v Zagrebu dva dni trajajoča seja izvršilnega odbora jugoslovanskega katoliškega episkopata. Kaj se je na seji razpravljalo, in kaki sklepi so bili sprejeti, v javnosti ni znano. — Za 18. t. m. sta priglášena pri kralju za avdienco škofa Akšamovič in Rodič.

Carinsko premirje.

Društvo narodov je na podlagi sklepa svetovne gospodarske konference poslalo vsem državam predlog, da 3 leta ne spreminjajo svojih carinskih tarifov, da bo tako omogočen študij carinskega vprašanja oziroma vprašanje vpliva carin na svetovno in mednarodno trgovino in promet. Zastopniki poslodavskih zbornic iz vse države so te dni izjavili, da niso za tak predlog in da za Jugoslavijo ni sprejemljiv.

Minister Drinkovič o reviziji socialne zakonodaje.

Prošle dni je min. za soc. politiko dr. Drinkovič sprejel zastopnike poslodavcev, ki so mu izročili končne predloge glede revizije zakona o zavarovanju in zakona o zaščiti delavcev ter zakona o inspekciji dela. Prvotni rok za izročitev predlogov z poslodavske in delavske strani je bil določen za 15. november, a na prošnjo poslodavskih zbornic podaljšan do 10. decembra. Minister je zastopnikom poslodavcev obljubil, da bo šel tudi v bodoče na roko gospodarskim organizacijam. Izjavil je, da je za revizijo teh zakonov že imenoval v ministru komisijo, ki mu bo izdelala predloge novih zakonov.

Francoske bojne ladje v Dalmaciji.

V dalmatinske luke je priplulo več francoskih bojnih ladij na obisk jugoslovanski bojni mornarici. Italijansko fašistično časopisje pravi, da je to vojna demonstracija. Podmornici, ki jih je te dni prevzela Jugoslavija, sta gotovo samo obrambnega značaja in o kakih pripravah na vojno ni ne duha ne sluha.

Novi zakoni.

Kralj je podpisal zakon o pobijanju rastlinskih škodljivcev, zakon o vinu, zakon o židovski veroizpovedi, zakon o administraciji (upravi) vojske in mornarice, zakon o organizaciji zavoda za pospeševanje zunanje trgovine, itd. V podpis mu je bil predložen gozdarski zakon.

Bivši hrvatski poslanec aretiran.

10. t. m. je bil v Zagrebu aretiran bivši poslanec hrvatske seljačke stranke (Radičeve) Josip Predavec. Poroča se, da je aretacija v zvezi s polomom seljačke banke v Zagrebu, češ da je Predavec zakrivil zločin prevare na škodo upnikov.

Med Jugoslavijo in Češkoslovaško je posredoval rumunski zunanji minister ob priliki bivanja v Prazi radi gospo-

darskih interesnih nasprotstev, ki ovirajo tesnejše gospodarsko sodelovanje držav male antante. O tem se bo razpravljalo tudi na konferenci male antante leta 1930. — Med Rumunijo in Češkoslovaško pa obstoje nasprotja radi odnošajev s sovjetsko Rusijo. Češkoslovaška namreč noče pristati na nikakšne politične ali vojaške akcije proti sovjetom, dočim Rumunija prezira vsako zvezo s sovjeti.

Po svetu.

Mesec mednarodnih konferenc bo januar 1930. V Haagu se bo vršila 3. januarja konferenca držav, ki so interesirane pri vprašanju reparacij. Obravnaval se bo predvsem Youngov načrt, ki so ga sedaj že vse države sprejele. — 13. januarja se bo pričelo v Ženevi 53. zasedanje sveta Društva narodov pod predsedstvom poljskega zunanje ministra. — Januarja se bo vršila v Londonu tudi konferenca o pomorski razorožitvi, ki jo je sklicala angleška delavska vlada.

Nemška republika je zopet preživela težke dni na potu k politični in gospodarski konsolidaciji. Nacionalistični fašisti, ki so dvignili znano gibanje proti Youngovemu načrtu plačevanja nemške vojne odškodnine, češ, da se mora postaviti Nemčija na stališče, da ona niti najmanj ni kriva svetovne vojne in da zato odklanja vsake reparacije, so doživeli fiasko. Blamaža ima za posledico, da je sedaj njihova stranka v popolnem razsulu. Iz nje je izstopilo že 12 poslancev. Nemško ljudstvo je dokazalo, da že davno niso več njegovi ideali, okoli katerih bi se zbiralo v političnih strankah, monarhizem in goli nacionalizem. Ljudstvo hoče svobodo in demokracijo. V dobi radia in potovanja zrakoplovov okoli sveta so tudi narodi zemlje med seboj vedno bližji in se začenjajo zavedati svoje skupnosti, celote, človeštva. Gospodarstvo, banke, finančne velesile so že davno internacionalne. Za grupacijo po strankah sta odločilna samo še dva činitelja: socialni in kulturni nazor. Zato vsepovsod razpadajo stare reakcionarne in »demokratske« stranke, ki nimajo nikakega cilja, ker je demokracija vseskozi naturen zahtev ek časa in se le še izgrajuje. Tako napreduje politična konsolidacija. — Težke ure pripravlja nemškemu politikom vprašanje državnega gospodarstva, kajti kljub silnemu razmahu nemške industrije, reparacije niso baš lahko breme. Tu komandira predsednik državne banke dr. Schacht, ki je seveda mož težke industrije in kapitala. Vlada ima zvezane roke. Hotela je najeti zunanje posojilo (ki ji ga kar ponujajo), kapital je rekel: Ne! Parlament je moral zvišati davke (tobak, pivo), ako noče, da bi bili državni uradniki ob novem letu brez plače, kljub temu, da so tudi poslanci vladnih strank ostro nasprotovali (zlasti med socialisti) in je grozila celo kriza kabineta. Pri tem pa si je dela vlada izglasovati tudi zaupnico za vse svoje delo, zlasti pa za svoj gospodarski načrt, ki naj po njenem zadržilu pomeni konec življenja »tjaven-dan«, tako da gre lahko samozavestno na haško reparacijsko konferenco.

Poljski parlament je sprejel nezaupnico vladi v 246 proti 120 glasovom. Zato je predsednik vlade Switalski, ki je zaupnik generala Pilsudskega, podal demisijo. Rešitev položaja je v rokah predsednika republike Pilsudskega, ki pa je že parkrat izjavil, da bo parlament razgnal, ako ne bo delal po njegovi volji, in upostavljal vojaško diktaturo. Opozicija ni zmožna iz sebe ven postaviti novo vlado, ker je preveč neenotna.

Sedanja angleška delavska vlada ima pri reševanju notranjih gospodarskih vprašanj velike težkoče. Ze vse vlade po vojni so se pripravljale in pripravljale na rešitev stalne krize angleškega premožarstva, v katero je zašlo radi starokopitnosti naprav v rudnikih in pa na rešitev zavarovanja za brezposelnost. Delavska vlada se je po lepih uspehih v zunanji politiki odločila energično nastopiti za rešitev teh dveh vprašanj. Vlada mora vzdrževati ogenj z dveh strani: od reakcionarnih konservativcev in od leve delavske stranke same. Vse kaže, da bo tudi tu vlada zmagala, dasi sicer ne bo mogla uveljaviti tega, kar bi sama želela in kar hočejo levičarji v stranki. Tako je parlament z 273 proti 199 glasovom že sprejel zakon o zavarovanju za brezposelnost. S tem je led prebit in tudi zakon o ureditvi rudarstva bo šel skozi. S tem zakonom se namerava uvesti 7n pol urni delavnik brez znižanja delavskih mezd in pa nekakšna prisilna racionalizacija rudarske industrije. — Konservativci so spričo vladine agilnosti skoro brez vsake moči. Tudi boljševiški »bavbav«, ki ga konservativci vlačijo na plan, češ da je delavska vlada s pogodbo s sovjeti pripustila boljševiško agitacijo v Angliji, jim nič ne pomaga. Angleško delavstvo pa tudi »pridobitni sloji« že vedo, kako prav je storila vlada, ko je vzpostavila odnošaje z Rusijo. — Tudi v egiptskem vprašanju vladi nikakor ne morejo nič blizu. Rešilo se je naravnost mojstrsko, čisto v smislu celotne angleške svetovne politike. Vlada je celo povedala konservativcem, da so njeni diplomatje nekaj drugega kot oni, ki jih je mogla lani stara konservativna stranka.

Sovjetska Rusija ima na celem svetu eno samo državo, s katero jo vežejo ožji stiki. Ze pred štirimi leti je sklenila pogodbo s Turčijo o nevtralnosti v slučaju spora s kako drugo državo. Turki so to pogodbo tudi zvesto držali in so celo prav v zadnjem času odgovorili ameriškega pozivu, da se pridružijo opozorilu Rusiji in Kitajski, da v smislu Kelloggovega pakta prenehata z obo-roženimi spopadi, da po njihovem mnenju Rusija ni kršila nobene mednarodne pogodbe. Te dni je ta pogodba potekla. Zato se mudri v Angori sovjetski diplomat Karahan in je že podpisal novo pogodbo, sklenjeno v okviru dosedanje.

Priloge za razorožitveno konferenco. Francoska vlada pripravlja velik načrt zavarovanja francoske vzhodne meje (proti Nemčiji). Celotna obramba bi stala 5 milijard frankov, kar bodo morali Francozi plačati z višjimi davki.

Demokracije na Španskem še ne bo. General Primo de Rivera se je namreč zopet skesal. Odpravil je časopisno cen-zuro, da bi videl, kakšno je pravo mišljenje Špancev. In so začeli pisati listi tako hude reči o njegovi generalski diktaturi, da je prišel do prepričanja, da bi bila uvedba demokracije še pre-zgodnja in za Španijo in Špance škodljiva. Zato diktatura ostane.

Revolta je izbruhnila na otoku Haiti v Tišem oceanu. Prišlo je do spopada med domačini in ameriški vojniki. Več ljudi je bilo mrtvih. Haiti je kolonija Združenih držav. Kljub vsej ameriški demokraciji so tamošnji prebivalci popolnoma brezpravni.

Narodi so bistven del države, in posamična država je za narode in po narodih, ne pa narodi zanjo in po njej. Narodi imajo svoje pravice in nobena država jim jih ne more šele dati, kakor jih jim ne more odvzeti; če jih skuša, postane krivična.

(Janez Evangelist Krek l. 1892.)

Jugoslovanska strokovna zveza.

Železničarski vestnik.

STAROSTNO ZAVAROVANJE ŽELEZNISKIH DELAVCEV.

(Konec.)

Do 1. januarja 1924 sta obstojala dva provizijska zavoda in sicer: provizijski zavod za sluge in pomožne uslužbenice bivših avstrijskih državnih železnic in provizijski zavod za delavce bivše južne železnice. Vsled podržavljenja železnice je vse obveznosti prevzela država nase. Ker pa niti zakon o drž. prometnem osebju niti kaka druga uredba glede starostnega zavarovanja za delavce ničesar ne predvideva, je generalna direkcija odredila, da naj za delavce veljajo še nadalje predpisi provizijskega zavoda za sluge in pomožne uslužbenice bivših drž. železnic v zvezi z določbami začasnega pravilnika, kakor se je praktičiralo od 26. maja ozir. 26. junija 1920 dalje. Glede odmere prispevkov za prov. zavod veljajo kot podlaga še vedno mezde, ki so določene v členu 3 začasnega pravilnika in se tudi po njih odmerja provizija.

Za sprejem v prov. zavod lahko zaprosi vsak delavec, ki je najmanj eno leto neprekinjeno v službi drž. železnic, jugoslovanski državljan, in je že odslužil svoj vojaški rok ali pa je stalno nesposoben, pač pa sposoben za službo, ki jo opravlja. Za tako prošnjo so predpisani obrazci, ki jih imajo v zalogi službene edinice in so brezplačno posameznikom na razpolago. Tem prošnjam je treba priložiti sledeče priloge: domovnico, krstni list in vojaško knjižico, službena edinica pa priloži še zdravniško spričevalo žel. zdravnika. O sprejemu se dobi posebno spričevalo.

Po petih letih članstva pri prov. zavodu se lahko prizna delavcu izjemoma tudi prejšnja služba pri drž. železnicah in sicer največ pet let. Ne prizna se pa vsa služba, ampak se vedno eno leto odbije kot čakalna doba. Ako ima kdo še po odbitku enega leta več službe kakor pet let, se mu prizna le pet let. Pri tem ni nobene zapreke, če je kdo prekinil žel. službo vsled odhoda v aktivno vojaško službo. Ne prizna se mu pa seveda vojaška služba sama. Ako je odšel v aktivno vojaško službo delavec, ki je član prov. zavoda, preneha biti član in se mu morajo prispevki, ki jih je vplačal kot član zavoda, vrniti. To velja seveda za delavce, ki so bili že prej sprejeti v prov. zavod, novi člani, ki še niso odslužili kadrskega roka, se ne sprejemajo. Ko se vrne delavec od vojakov je na novo sprejet in se postopa z njim, kakor prej omenjeno. V nobenem slučaju se pa ne more priznati v članstvo čas službe do odpusta iz službe, ako je bil delavec kazensko odpuščen.

Prispevki za prov. zavod znašajo za delavce 4% mezde, ki se izračunajo po lestvicah člena 3. začasnega pravilnika. Ta tvori potem tudi podlago za odmero provizije. Pri tem nima nobenega vpliva urnina, ki jo sedaj prejema delavec. To pa zato, ker predvideva pravilnik prov. zavoda temeljno dnevno, mesečno ali letno plačo brez postranskih prejemkov. V urnini pa je združena temeljna mezda in drag. doklada. Za dokupljena leta se plačujejo dvojni prispevki za ves čas, kolikor je kdo dokupil, in 4% obresti za čas članstva.

Člani, ki so ob vstopu v prov. zavod že prekoračili 35. leto starosti, morajo za vsako leto preko 35. leta plačati še poseben prispevek v znesku 2% vsote, od katere se računajo redni prispevki.

Pravico do provizije pridobi član po desetih letih članstva. Ta znaša tedaj 40% mezde, od katere se pobirajo prispevki. Ta vsota se zviša potem za vsako leto članstva za 2-4%, tako da doseže provizija po 35. letih članstva višino polne mezde, od katere se nazadnje plačujejo prispevki.

Vdovi pripada 50% moževne provizije in za vsakega nepreskrbljenega otroka do 18. leta starosti 1/3 provizije, ki se faktično izplačuje vdovi. Ti prispevki za otroke pa ne smejo presežati vdovske provizije.

To so glavne točke pravilnika provizijskega zavoda, ki tvori temelj delavskega zavarovanja za starost in sicer za tiste delavce, ki so postali člani prov. zavoda po 1. januarju 1924. Za delavce pa, ki so vstopili pred tem dnevom v prov. zavod (delavci južne železnice), pa veljajo še vedno določbe pravilnika tega zavoda.

OBRTNE ŠOLE PA UVRSTITEV USLUŽBENCEV.

Glede vrednosti izobrazbe obrtnih in obrtno-nadaljevalnih šol so bila izdana že različna pojasnila tako od trgovskega kakor od prosvetnega ministrstva. Kakor znano, spada obrtno šolstvo pod ministrstvo za trgovino in industrijo. Poročali smo že, da je to ministrstvo izdalo pojasnilo, da so obrtno-nadaljevalne šole enakovredne dvem razredom srednje šole in da torej zadostuje njihova izobrazba za uvrstitev v I. kategorijo zvančnikov. Glavni prosvetni svet pri ministrstvu za prosveto je bil pa drugega mnenja in je na svoji seji sklenil, da izobrazba obrtno-nadaljevalnih šol ne odgovarja izobrazbi nobenega razreda srednjih šol za uvrstitev uslužbencev v posamezne kategorije bodisi uradnikov ali zvančnikov. Generalna direkcija drž. železnic je predpisala, da se je ravnati po tem sklepu glavnega prosvetnega sveta in je sedaj ta odlok edino mero dajen glede te zadeve.

Neglede na to mnenje glavnega prosvetnega sveta je ministrstvo za trgovino in industrijo izdalo odlok z dne 8. novembra 1929 glede ranga posameznih obrtnih šol, ki se pa ne ujema s prej omenjenim mnenjem glavnega prosvetnega sveta. V odloku so tudi določbe glede polaganja izpita na teh šolah in šolske obveznosti obrtnih in industrijskih vajencev. Za Slovejo so važne tiste točke tega odloka, ki govore glavno o obrtnih šolah, ki jih imamo v Sloveniji in o teh ravno hočem obvestiti člane.

Glede polaganja privatnih izpitov na obrtnih in trgovskih šolah določa ta odlok, da je treba plačati poleg državne takse tudi honorar članom izpraševalne komisije v višini honorarja za eno uro za vsak predmet.

Dovršena meščansko-obrtna šola v Beogradu je enaka štirim razredom srednje strokovne šole ali štirim razredom realke.

Obrtno- in trgovsko nadaljevalne šole je treba smatrati kot nižje strokovne šole, ki so enakovredne dvem razredom gimnazije.

Učno spričevalo ni noben dokaz o šolski kvalifikaciji v smislu odredb poedinih zakonov o državnih uslužbencih. Za namestitvev in uvrstitev oseb z učnim spričevalom o izučeni obrti je merodajna edino le šolska predizobrazba.

Strokovna izobrazba elektroinstalaterv, obratovodij pri električnih napravah in stabilnih parnih strojih in kotlih, ki so položili predpisan izpit v ministrstvu za trgovino in industrijo, je enakovredna izobrazbi, predpisani za III. uradniško kategorijo, toda le v slučaju, da take osebe ostanejo pri svoji stroki.

Obrtno trgovski in industrijski vajenci, ki so 18 ali več let stari, se lahko izjemoma pripuste k polaganju privatnega izpita na obrtno- in trgovsko-nadaljevalnih šolah, ampak samo pod tem pogojem, da se ti izpiti vršijo v taki šoli pred izpitno komisijo, v kateri se nahaja poleg upravitelja in učitelja te šole tudi en član krajevnega obrtnega šolskega odbora.

Dovršena šola pri srednjih tehničnih šolah za delovodje ozir. poslovodje, to so gradbene obrtne šole in delovodske šole za poslovodje, je enakovredna izobrazbi, predpisani za III. uradniško kategorijo, toda le za slučaje, če te osebe ostanejo pri svoji stroki.

To so najvažnejše določbe tega odloka ministrstva za trgovino in industrijo. Za železničarje zaenkrat še niso veljavne, ker generalna direkcija državnih železnic še ni službeno prejela tega odloka in zato tudi še ni odredila, da bi se po njem postopalo. Ako se to ne bo zgodilo v doglednem času, bo naloga organizacije, da v tej zadevi podreza na pristojnem mestu.

Zahvala. Podpisani se najvljudneje zahvaljujem »Prometni zvezi železničarjev Jugoslavije« za nakazano mi podporo

v znesku Din 200, a vsakemu železničarju priporočam, da se organizira v »Prometni zvezi«, ki ne pozabi svojih članov, kadar so v stiski. — Handner Iv.

Seja osrednjega odbora se vrši v soboto dne 21. t. m. ob 18 zvečer v prostorih »Prometne zveze«. Vsi točno!

Kovinarji

Jesenice-Javornik. Kranjska industrijska družba je presenetila svoje delavstvo pred nedavnim s ponovnimi redukcijami. Samo na Javorniku je bilo reduciranih nad 100 delavcev. In ti odpusti prav sedaj, ko trka zima na duri.

Dvomimo, da bi bila vzrok tem odpustom nerentabilnost obratovanja v tolikem obsegu. Bržčas pa bo res to, da se mora delavstvo že sedaj začeti dresirati za novi še hitrejši tempo dela, ki ga bo prinesla seboj racionalizacija celotnega obrata KID, katera se že nekaj časa sem napoveduje. V kvar profitar-skim stremljenjem te redukcije gotovo niso. Kovinarji, organizirajte se!

Papirničarji

Redukcija?

Vevče. Te dni čitamo v meščanskem časopisu, da se bo moral z novim letom ustaviti v papirnici v Vevčah en stroj za produkcijo rotacijskega papirja, češ, da v Jugoslaviji ni dovolj naročil, izvoz pa da je radi cen na svetovnem trgu nemogoč. Radi tega, da se bo moralo okoli 100 delavcev odpustiti.

V dunajskem »Neues Wiener Tagblattu« pa čitamo prav pogodeno razlago k gornjim vestem. Ta list zatrjuje, da imajo Združene papirnice možnost popolnega obvladovanja papirnega trga v Jugoslaviji v vsakem oziru. Konkurenca inozemstva je že sedaj sila težavna ali skoro nemogoča. List ugotavlja, da streme jugoslovanske papirnice z vevško na čelu baš v poslednjem času za tem, da se popolnoma odresejo nevarnosti konkurence inozemstva, zlasti Avstrije. To naj bi se zgodilo z zvišanjem uvoznih carin.

Memento!

Vevče. Sliši se, da gre v papirnici vse po zakonu. Podjetje se vedno skljuje na zakone. Nič zato, saj zakoni so lepi, a žal se jih delavstvo premalo poslužuje. Drugačen red in veselje bi vladalo pri nas, če bi se v vseh slučajih skljevalo podjetje kot delavstvo na zakone in jih tudi vpoštevalo.

Ali je po zakonu, da se šopirijo za pisalnimi mizami inozemci, ali ni mogoče pri nas več kot preveč in sicer boljnih moči na razpolago, ki morajo žal na račun Nemcev (z nekaterimi izjemami) stradati.

Pa še precej visoki so, če slučajno kdo od delavstva potrka na pisarniška vrata, bodisi v službeni ali privatni zadevi, se že naprej čuje »Schon wieder einer, alte Kundschaft« in pa »keine Zeit, keine Zeit« itd. Seveda gre vse v

Atom:

Bogastvo držav je delo delavcev!

(Delavska okrožnica papeža Leona XIII.)

53. Čeprav pa morajo vsi državljani, brez izjeme, nekaj prispevati za celotno splošno dobro, katerega nekaj pristojen del sam od sebe pripada posameznikom, vendar istega in enako nikakor ne morejo prispevati. Kakršnekoli so menjave v načinih vladanja, bodo vedno tiste razlike med stanovi državljanov, brez katerih ne more biti in si misliti ne moremo kake države. Vsekakor je potrebno, da se najdejo nekateri, ki se posvete državi, ki delajo postavne, ki sodijo in končno oni, s katerih nasvetom in avtoriteto se upravlja mirovni državni posli in vojne zadeve. Vsakdo uvidi, da zavzemajo ti možje prva mesta, in da jih kot ugledne čeni vsako ljudstvo zato, ker neposredno in na odličan način prispevajo za skupno dobro. Nasprotno pa tisti, ki izvirajo kako delo, koristijo državi, toda ne na isti način, kakor oni in ne z enakimi posli, vendar tudi oni zelo veliko koristijo državi, četudi ne tako naravnost. Ker mora biti socialno dobro vsekakor take vrste, da ljudje, ki ga postanejo deležni, postanejo boljši, zato mora isto gotovo predosem temeljiti v kreposti. Nič manj pa ne spada k dobro urejeni državi tudi preskrba s telesnimi in zunanjimi dobrinami, katerih raba je potrebna za izviravanje kreposti. (Sv. Tomaž, De reg. princip. I, c. 15). Za pridobitev teh dobrin pa je vsekakor najbolj uspešno in potrebno delo proletarcev, bodisi da izvršujejo delo na polju, bodisi vrše delo v obratih. Da celo tolika je tozadevno njihova moč in učinkovitost, da je najgotovnejša resnica, da boga-

stvo držav ne pride od drugod, kakor od dela delavcev. Pravičnost torej zahteva, da država skrbi za proletarce, da tudi on nekaj prejme od tega, kar prispeva v splošno korist, da ima stanovanje, obleko in da v zdravju more lažje prenašati žiljenje. Iz tega sledi, da je treba odobrati vse, kar se zdi, da bo na kakršenkoli način koristilo položaju delavcev. Ta skrb, ne samo, da ne bo nikomur škodovala, marveč celo vsem koristila, kajti naravnost važno je za državo, da ne trpe vsakobrstne bede oni, od katerih prihajajo zanjo tako potrebne dobrine.

Nikdar morda ni bilo danó tako veličastno pričevanje o moči in časti dela, kakor ga je dal papež Leon XIII. z besedami: Najgotovnejša resnica je, da bogastvo držav ne pride od drugod, kakor od dela delavcev. Vse dobrine, vse bogastvo družbe, nam tu pravi papež, tozadevno enih misli z Marksom in Lassalom, prihaja od dela delavcev. S tem se je veliki papež postavil v nasprotje z dandanes škóroda splošno veljavnim naziranjem, da je kapital tisti, ki nese, ki pomnožuje vrednosti in s tem množi tudi kapital. Pravilno načelo se glasi: Delo je, ki nese, to je množi vrednosti in s tem tudi kapital. Kapital sam na sebi je nerodoviten, enako kakor delo brez kapitala, ker človek ne more iz nič ustvarjati. Nadvrednosti torej ne proizvajajo surovine ali stroji, živina ali drevje, zemljišča ali vodne sile, ampak delo. Denar, ki ga dandanes navadno razumemo pod besedo kapital, ker tvori glavno menjavno sredstvo, ne more roditi novega denarja, nove vrednosti, ker je mrtev in nerodoviten, nadvrednosti proizvaža le delo. Rekel sem na d vrednosti, ker delo ne ustvarja vrednosti, ampak jih le pomnožuje, z drugimi besedami, stori

vrednosti, ki so že tu, za človeka porabne. Gospodarsko načelo katoliške cerkve torej sloni na delu. Delo je, ki proizvaja nadvrednosti in le ono daje pravico do njih.

Toda če je delo edino, izvzemši slučajev dediščine in podobnih, ki proizvaža nadvrednosti, potem je vse premoženje prav za prav last delavcev, v rokah podjetnikov pa tatvina?! — In kakor ne! Krasti se pravi, prilaščevati si v nasprotju z veljavnimi pravnimi nazori. O tatvini torej tu ne more biti govora. Dokler je kapitalistično proizvajanje potrebno zlo, tako dolgo je tudi prilaščanje nadvrednosti s strani kapitalista potrebno in pravno opravilno, seveda le iz zgodovinsko nastalih in tudi zgodovinsko minljivih, torej prehodnih razlogov: iz praktičnih, ne pa iz večnih in splošno veljavnih. Podobno je bilo nekoč suženjstvo opravilno, dandanes se nam pa to zdi nezmislno in nespametno.

Katoliška cerkev torej lastnine noče odpraviti, ampak le vpeljati lastnino, ki bo zgrajena na načelu, da je delo tisto, ki proizvaja nadvrednosti in daje pravice do lastnine. Papež Leon XIII. se noče potegovati za premoženje, ki je bilo po dandanes veljavnih pravnih nazorih pravilno pridobljeno, pač pa hoče, da bodi bodoča lastnina, ki se ima z delom pridobiti, razdeljena po naukih dela. Mirno lahko ohrani milijonar svoje milijone. Ako jih bo on in njegovi dediči samo užival, brez dela, bodo prej ali slej prišli v druge roke potom po pravici zasluženega plačila za delo.

Iz vsega tega sledi nujna zahteva krščanskega socializma, da se mora gospodarstvo preosnovati na podlagi dela in zahteva delavcev po deležu na dobičku. Edino na tak način je možno upati, da se premosti prepad med kapitalizmom in proletarijatom, kateremu je po večini vzrok vladajoče enostransko načelo, da je kapital tisti, ki nese.

velikanski nervoznosti. Pa pride delavec nazaj in pravi: »Saj ga nism zastopu. Nekej po nemšk je godrnov pa sm šov.«

Morda je po zakonu, da se v Vevčah tako pogosto dogajajo težke nesreče in še celo smrtne. Saj menda obstoja zakon o varstvu delavstva v obratih in stavbah in odranju. Dobro bi bilo, če se ga na tem mestu enkrat priobči.

Pa neke vrste preki sod eksistira tudi sedaj v Vevčah. Kar brez sodnika in tožnika za dve besedi »bumf« za 5 Din. Tako, da pride beseda malo ceneje kot po radiu iz Newyorka v Ljubljano.

Po novem letu bo šlo gotovo vse boljše, ko imamo novo sireno, nov parni kotel, kontrolne ure in več modernih naprav. Obeta se v novem letu novo življenje in boljši časi v prvi vrsti za delavstvo seveda, v drugi pa za podjetje.

Poziva se merodajne oblasti, da se malo zanimajo za razmere v Vevčah.

Papir na svetovnem trgu. Konzum rotacijskega papirja po statističnih podatkih štirih glavnih držav-producentinj papirja stalno narašča. Tako je znašala potrošnja tega papirja v zadnjem letu 6 milijonov 500.000 ton. Producira in potroši se največ v Severni Ameriki. Jugoslavija v svetovni trgovini ne igra nobene vloge, tudi Avstrija ne. L. 1928. je znašala produkcija: Kanada 2.380.000 ton, Združene države 1.410.000 ton, Anglija 620.000 ton, Nemčija 580.000 ton, Švedska 240.000 ton, Japonska 240.000 ton, Nova Fundlandija, Finska, Norveška, vsaka okoli 200.000 ton, Francija 120.000 ton, skupaj preko 6 milijonov ton. Te države so najmočnejše in odločujoče na svetovnem trgu. Zlasti Japonska mora znatne količine papirja uvažati, pa tudi Anglija in Francija — seveda iz Kanade. Tu se je produkcija v toku 10 let potrojila. Še l. 1918. je znašala samo 730.000 ton. Doma se ga porabi samo kakih 150.000 ton, tako da gre v izvoz okoli 90 odstotkov celotne produkcije. Največ gre kanadskega papirja (skoraj 2 milijona ton) v Združene države, sledi Anglija itd. V Združenih državah ameriških se porabi letno okoli 3.500.000 ton, tedaj več kot polovica svetovne produkcije. Združene države so tako največji konzument papirja, vsa Evropa ga porabi mnogo manj. — Položaj svetovnega trga časopisnega papirja se je po izjavi direktorja kartela norveških papirnic v toku zadnjih mesecev močno zboljšal. Kanada, ki na svetovnem trgu dominira, je določila ceno 55 dolarjev (tona). Kanadska produkcija se je znižala na 75 odstotkov svoje kapacitete. Ta sprememba je na položaj evropskega trga vplivala zelo ugodno. Potrošnja v Evropi po vseh državah stalno narašča. Tudi za leto 1930. so izgledi zelo ugodni, cene bodo po vseh pričakovanih najbrž poskočile.

Prvi kongres »Lige za pravice Afričanov« se bo vršil te dni v Južni Afriki. Črnski svet se giblje, zahteva pravice človeka.

Naše bolniško in nezgodno zavarovanje od l. 1889 sem.

Krepko pričeto socialno-politično delo v Nemčiji pod Bismarkom ni moglo ostati brez upliva na sosedne države, zlasti na Avstrijo. Nemčija je takorekoč na mah od l. 1881.—1890. izgradila celotni sistem soc. zavarovanja, izvzemši za slučaj brezposelnosti. Miselni razvoj osemdesetih let se je pričel krepkejšo usmerjati v tendenco zajezitve neomejenega razmahovanja manchestersko (menčestersko) liberalnih gospodarskih doktrin. Prihajal je čas, da država z dosledno in skrbno socialno-politično posele v dosedaj več ali manj neomejeno osebno svobodo tovarn in da slabe posledice industrijalizacije produkcije omili z delavsko zaščitno zakonodajo. Propaganda ljudskega zdravja je sililo k protikuropom. Avstrija je pred ustvaritvijo dveh najvažnejših zavarovalnih zakonov, t. j. zakona o zavarovanju za slučaj bolezni in o zavarovanju za nezgode imela le skromne socialno-politične temelje. Gospodarska nadmoč industrije je bila očitna. Občutnejše sunke proti tej nadmoči je bilo čutiti v novelah k obrtnemu redu, v zakonu o obrtnih nadzor-nikih l. 1883. in v noveli k rudarskemu zakonu.

Rudarji

Rekord premožovne produkcije Slovenije.

V produkciji premožovnikov Slovenije je bil oktobra dosežen rekord. V avgustu t. l. je produkcija prvič prekorajala 200.000 ton (znašala je 200.414 ton); v oktobru pa je znašala celo 204.882 ton napram 191.700 tonam v septembru. Če to količino primerjamo z odgovarjajočimi količinami v istih mesecih preteklih let, tedaj vidimo, da se je napram lani produkcija povečala za 39.407 ton ali za 24 odstotkov, napram oktobru 1927 pa za 27.657 ton ali 16 odstotkov.

Nazvlic ogromni produkciji pa so morali premožovniki oddati še iz zalog preko 2000 ton, kajti skupna oddaja je znašala 207.054 ton. Premožovniki so v oktobru oddali (v oklepajih podatki za september): železnicam 85.636 ton (81 tisoč 522), brodarstvu 620 ton (1030), industriji 76.769 ton (70.735), raznim strankam 22.815 ton (19.843), sami so porabili 12.882 ton (9919), izvozili pa so 8332 ton (8820). Napram septembru se je povečala oddaja industriji, železnicam, pa tudi razni zasebniki so v tem mesecu odvzeli več premožja kakor v septembru. Visoka oddaja premožja je zlasti značilna, ker so se letos industrijska podjetja in zasebniki zaradi 20 odstotnega povišanja tarif (s 1. sept.) že v avgustu znatno založili za zimo. Ker je bila produkcija manjša nego oddaja, so se zaloge zmanjšale od 65.844 na 63.672 ton.

Število zaposlenih delavcev se je ponovno povečalo, in sicer od 10.340 na 10.473, dočim je bilo lani v oktobru zaposlenih le 8869 delavcev, torej za 1614 manj nego letos.

V prvih 10 mesecih t. l. je znašala skupna produkcija premožovnikov Slovenije 1.884.141 ton napram 1.482.534 tonam v istem razdobju preteklega leta, tako da je letos produkcija že za preko 400.000 ton večja nego lani in je v 10 mesecih prekorajena že celotna lanska produkcija.

Hudajama. V nedeljo 22. decembra ob 11 dopoldne bo v Čitalnici pri Sv. Jederti sestanek članov Strokovne skupine rudarjev. Sestanka naj se gotovo udeležijo tovariši iz okolice sv. Jedert. Brezna itd. Povabite še neorganizirane rudarje. — Odbor.

Omika se razvija; veda napreduje; zunanje lice visoke družbe je krasno in sijajno; lice nižjih slojev — črno in mračno. Vzroki so v nas samih! Družba se je odvrnila od Boga, Kristusa ne priznavamo več za vladarja; vlada pa nevera, nenravnost in uživanje!

(Janez Evangelist Krek l. 1892.)

Po menčestersko-liberalnih načelih ima svet vladati denar in res ga vlada. Denar se pa pri posameznikih najuspešnejše množi in najlažje pridobiva po goljufiji. Tedaj: goljufija vlada svet!

(Janez Evangelist Krek l. 1893.)

Veliki zakonodajni dogodki v Nemčiji so pomagali tudi v Avstriji k napredku. Osemdeseta leta so ustvarila rodovitna tla za predpriprave in za zakonjenje bolniškega in nezgodnega zavarovanja.

Zakon o nezgodnem zavarovanju je datiran z 28. dec. 1887, izšel v l. številki drž. zakonika l. 1888., pričel pa se je izvajati 1. novembra 1889. Zakon o bolniškem zavarovanju je datiran z 28. marcem 1888, drž. zak. št. 33, pričel pa se je izvajati v l. 1889. v času od aprila do novembra, kakor so bile pač predpriprave v posameznih kronovinah izvršene. Tudi posamezne blagajne v posameznih kronovinah niso istočasno pričele s poslovanjem.

Tako je to leto minulo štirideset let od pričetka izvajanja zakonov o nezgodnem in bolniškem zavarovanju v Sloveniji.

Jedro ustanov bolniškega zavarovanja so po zakonu tvorile okrajne bolniške blagajne na sedežih okrajnih glavarstev. Ob uveljavljenju zakona je poslovalo v bivšem Kranjskem 16 okr. blagajn s 7979 zavarovanci, na Štajerskem 42 blagajn z 32.857 zavarovanci, na Primorskem 12 blagajn z 20.378 zavarovanci. Ozemlje sedanje Slovenije je pred 40 leti izkazovalo nekako 13.900 zavarovancev.

Druga najvažnejša ustanova so bile obratne bolniške blagajne. Teh je bilo

Zena v službi.

Vojna je vrgla ženo na mesto, ki pripada možu: V življenjsko vihiro, v boj za kruh. Razumljivo je to; saj se je moral mož udati neproduktivnemu, da celo uničevalnemu delu — namreč moriti bližnjega, uničevali njegovo in skupno premoženje. Vojna je prenehala. Žena pa je ostala na prejšnjih mestih. Zakaj plače so padle pod predvojno višino, moških sil je marsikje še manjkalo; v povojnih letih se je dalo to v neurejenih razmerah še prenašati. Čim bolj pa se družba urejuje in umiruje, je že skrajni čas, da tudi izginejo nenormalnosti, ki jih je povzročila vojna v socialnem pogledu.

Ali je žena usposobljena za isti poklic kot možki? Če vzamemo le njene fizične sile, moramo reči, da ne. Je nežna in mehka. Žena, ki tega nima, sploh ni žena. Žena z moško naravo je možkemu neprijetna in odurna. On išče pri ženi to, česar sam nima: tihote in miru, z njo si želi ustvariti družino in zamašiti vrzel, ki je ne more izpolniti vse njegovo dežbo v službi, v organizaciji in kjerkoli drugod. Delo v vrtincu življenja in skrb za svoje, ta je možka naloga, uteha možu, opora hiše, družine in domača učiteljica, pa je žena. O slabih socialnih razmerah moremo govoriti vedno takrat, ko je to stanje zrušeno. Mar je to že urejena in krščanska družba, ki meče ženo v življenjsko vihiro, da tam gara v tovarni za nizko mezdo dva do tri dinarje na uro. Ali sploh poznamo izrabanje žene-delavke, ki za te nizke pare prodaja svojo življenjsko silo, ki bi jo morala uporabiti za družino, zlatemu mamonu, samo da vzdržita z možem peklenko življenje na niti. To ni red v družbi, to je nered! Odpraviti nered pomeni dati možu in ženi pravo mesto!

Ves ta nered je povzročil tudi nezaposlenost moškega spola. Le računajmo, koliko žen zaseda danes službena mesta, ki niso po svojem bistvu namenjena ženi. Postavimo na ta mesta moške moči in s tem bi bila odpravljena brezposelnost moških in rešena tudi eksistenca družin. Jasno je namreč, da bi se marsikdo oženil, če bi bil preskrbljen s sebi primerno še tako slabo službo, dočim je spet jasno, da se dekletu, ki je v službi, čisto nič ne mudi z možitvijo, še celo pa ne, da bi vzela moškega brez »eksisten-ce«, ki bi ji potem doma gospodinjl.

Kakšna je torej rešitev? Postavimo načelo, da človek nima samo pravice do eksistence, ampak da mora biti družba urejena tako, da jo tudi v resnici ima. In dalje: Človek ne imej samo pravice si družino ustvariti, ampak družba mu daj tudi možnost, da jo bo preživljal. Načelo: Oženi se, ko boš preskrbljen z najpotrebnejšim, bi družbo upropastilo. Kdo pa je danes preskrbljen in brez strah-pred bodočnostjo. Mar kmet? Ali ne bremo vsak dan o zažoljtvah. Mar delavec? Ali ne poznamo brezposelnosti in trdote kapitalizma, ki mu je mnogokrat živalsko življenje več vredno kot člove-

ško. Le kapitalizem in buržuazija sta zadovoljna; kmet hira, ker ne prodaja delavcu preostalih produktov po višji ceni, delavec ker ne more kupovati življenjskih potrebščin. Daj, družba, delavcu, ročnemu in duševnemu, za delo plačo, ki ne bo zadostovala le zanj ampak tudi za družino. Naj ne bo plačano le delo, ampak tudi žrtev samega sebe za druge. Potem ne bodo več zakon in otroci luksusa, ki je le za bogatina, ne bo godrnjanja nad poročenimi ženami, ki odjedajo možem kruh in žene bodo sante opustile trdo in zanje neprimerno delo in življenje v tovarni in pisarni. Starotrška.

Krekova mladina.

Nova družina. Ustanavlja se nova naša družina: Krekova družina Ljubljana—Sv. Peter. Tako bo dobil tudi šentpeterski del mesta svojo prepotrebno podružnico.

Ljubljana snuje tamburaški zbor. Upamo, da bodo naši fantje kmalu znali tudi kako udariti.

Laško. V nedeljo se je vršil v Gornji Rečici sestanek fantov. Pomenili smo se o Krekovi mladini, njenem namenu in potih. V nedeljo 20. t. m. se bo vršil zopet sestanek.

Preska. O naši družini se malo sliši. Res, ni nas veliko, a dobro držimo skupaj. Imamo vedne tamburaške vaje. Priredili smo tudi igro, ki je dobro uspela.

Vrhnika. Tudi na Vrhniki se počasi pripravljajo tla za Krekovo mladino. Sicer vlada še nekaka negotovost, a tudi to bo prešlo. Upajmo, da bo kmalu na Vrhniki Krekova družina.

Zalog. Igra v nedeljo 22. t. m. ob 16 pri Cirilu »Prisega o polnoči«. Pridite torej vsi!

Naša nova zadruga.

Hudajama, 16. dec.

V nedeljo 15. t. m. se je ustanovila nova naša zadruga »Delavska posojilnica v Laškem, registrirana zadruga z omejeno zavezo«. Počasi a gotovo prodira zadruga misel. Sestanek dopoldne je pokazal, da se rudarji živo zanimajo za novo zadrugo, popoldne pa se je določilo prvo načelstvo. Ko bo zadruga registrirana, bo pričela poslovati v Hudajami. Vabimo vse delavce, posebno pa še strokovno organizirane, da pristopijo in vlagajo svoje prihranke v njo. To bo v prid njim, ker bo marsikak dinar rešen izgube, pomagano bo pa tudi skupnosti. Zadruga je vzgojno in bojno sredstvo. Te ga se moramo zavedati. Zato rudarji, vsi v »Delavsko posojilnico«!

Koledarček.

Kdor še nima koledarčka, ga še lahko dobi pri Delavski založbi v Ljubljani.

V Avstraliji grozi izbruhniti radi delovnih in mezdnih odnošajev generalni štrajk rudarjev.

koncem l. 1889. v celi Avstriji prijavljenih 1323, od teh na bivšem Kranjskem 17 z 2445 člani, na Štajerskem 32 z 10.133 člani. Tretjo kategorijo so tvorile društvene bolniške blagajne: na Slovenskem je bila samo ena in sicer v Trzinu na Gorenjskem. Tako je bilo ob pričetku izvajanja bolniškega zavarovanja v sedanji Sloveniji zavarovanih približno 20.000 oseb.

Istočasno z organizacijo bolniškega zavarovanja so se izvrševale predpriprave za uveljavljanje zakona o nezgodnem zavarovanju. Izvajanje te panoge zavarovanja je zakon upravno poveril posebnim ustanovam, tkzv. Delavskim nezgodnim zavarovalnicam. Te zavarovalnice so bile enotne; vlada je odklonila zahteve po poklicnih (strokovnih) nezgodnih zavarovalnicah za posamezne stroke. Z ministrsko odredbo od 22. januarja 1889 je bilo ustanovljenih sedem nezgodnih zavarovalnic. Na našem sedanjem ozemlju sta poslovali nezgodna zavarovalnica v Gradcu za Koroško in Štajersko in nezgodna zavarovalnica za Kranjsko, Istro-Primorsko in Dalmacijo v Trstu. Dasi je zakon načeloma predvideval za vsako kronovino lasten zavod, je vlada omejila število nezgodnih zavarovalnic na 7, ker je hotela s tem razširiti skupnost rizika in zavodom tako zagotoviti zadostna denarna sredstva.

Istočasno s temi predpripravami je vlada organizirala pri notranjem mini-

strstvu tkzv. zavarovalni svet, kot najvišji posvetovalni organ ministrstva v vseh zavarovalnih stvareh.

Prve člane samoupravnih organov nezgodnih zavarovalnic je imenoval notranji minister. Samo en Slovenec je bil imenovan, in sicer zastopnik zavarovalne družbe »Donau« Peter Graselli v Ljubljani.

Za poznanje tedanjih gospodarskih prilik v bivši Avstriji je zanimivo, da je nezgodna zavarovalnica v Trstu z vsem svojim obsežnim teritorijem izkazovala le 1835 zavarovanju podvrženih obratov z 31.205 delavci, zavarovalnica v Gradcu 6548 obratov z 49.389 delavci, zavarovalnica na Dunaju 14.696 obratov s 153.386 delavci. To znači: gospodarsko življenje se je osredotočilo v nemških deželah. Danes izkazuje okrožni urad nad 80.000 zavarovancev v izrazito industrijskih podjetjih in nad 15.000 gospodarskih obratov (odštevisi gospodinjstva in druge poklice). Ob pričetku izvajanja nezgodnega zavarovanja je n. pr. Kranjska izkazovala 496 poljedelskih, gozdno-gospodarskih obratov in mlinov z 992 delavci, 58 kovinskih industrij s 588 delavci, 13 tekstilnih industrij z 935 delavci, 10 oblačilnih industrij s 340 delavci. Danes vidimo napram tem številkam naravnost velikanski napredek.

(Dalje prih.)

Zbirajte za tiskovni sklad!

Čez hribe in doline...

Celje (proslava 40 letnice socialnih zavarovalnih zakonov). Delavske strokovne organizacije priredijo v nedeljo 22. decembra ob 10 dopoldne v dvorani Delavske zbornice v Celju proslavo 40 letnice socialnih zavarovalnih zakonov. Spored: 1. Pozdravni govor in otvoritev; 2. slavnostni govor (prednaša govornik iz Ljubljane); 3. sprejetje stavljene resolucije; 4. zaključek. Na to proslavo, ki naj bo obenem tudi manifestacija za uvedbo starostnega in invalidnega zavarovanja, in da reforma bolezenskega in nezgodnega zavarovanja ne sme prinesiti poslabšanja, vljudno vabimo vse organizirano in neorganizirano delavstvo, nameščence, kakor tudi vse prijatelje socialnega zavarovanja.

Radio.

Izseljenci in radio.

Ko se bližajo božični prazniki, nam uhajajo misli nehotе vse češče do onih, ki so morali za kruhom v svet, ker jim domovina ni mogla dati zaslužka. Vse živeje se te dni zavedamo, da so to naši bratje in sestre, ki bi vendar tako radi bili v teh dneh zbrani z nami v naš domači krog. Se bolj pa uhajajo njim samim te dni misli v domovino. Če jim že drugače le težko pomagamo, imamo pa eno sredstvo, da pridemo neposredno do njih. To sredstvo je radio. Slovenski radio bo prihajal te dni do vseh naših delavskih družin na Vestfalskem, v Holandiji, Franciji, Belgiji in drugod. Prinesel jim bo slovenski božič

in vsaj majhen spomin in glas iz domovine. Ganljiva so pisma nekaterih naših rudarjev, ki pišejo naši postaji o veselju nad slovenskim radiom. Ljubimo torej to našo veliko kulturno ustanovo, ki se postavlja v službo vseh slojev našega naroda, ki dobiva svojo besedo v njej tudi naše delavstvo z lastno delavsko uro.

Božič ob radiu.

Malo je praznikov, ki bi ostreje pokazali nasprotje med reveži in bogatini kot je ravno božič. Kako je vendar različen sveti večer bogatašev v udobni vili ali revežev v bornih, prenapoljenih temnih stanovanjih. Malo je radosti v takih družinah in malo svetonočnega duha. In vendar prinese utehe in pomirjenja v vsako družino — radio. Ves svet praznuje božič, praznuje ga zlasti še v radiu. Ob aparatu poslušaj božične slavnosti in veselje v vseh jezikih vseh narodov, ki se jim je oznanila blagovest svete noči. Duh se ti nehote dvigne preko bridkosti in težav življenja in v srce se naseli vera v nov čas, ki mu je radio simbol: čas uresničenja angelske pesmi, čas ljubezni in vzajemnosti vseh narodov, čas dopolnjevanja svetonočnih besed: »Mir na zemlji...«

Borza dela.

Ljubljana. Delo dobe: 1 hlapec, 3 mizarji, 5 čevljarjev, 15 rudarjev, 3 krojaški pomočniki, 1 zlatar, pomočnik, 1 klepar, 1 nožar, pomočnik, 1 graver, 1 koljar, 1 brivski pomočnik, 5 navadnih delavcev, 100 gozdnih delavcev, 1 strojni mizar, 1 soloviolinist za v kino, 2 žagar-

ja, 2 pečarja, 13 vajencev. — Zenske: 1 dežnikarica, 2 pletilke, 1 lkarica, 1 gostilniška kuharica, 2 vajenki za strojno pletenje.

Maribor. Delo dobi: 7 viničarjev, 3 majarji, 1 kravar s sinom, 2 švicarja, 16 hlapcev, 7 delavcev za v vinograd, 20 gozdnih delavcev, 12 rudarjev, 1 delavec za pregledovanje jajc, 1 električni instalater, 1 sodar, 1 elektromonter, 1 mizar, 1 čevljar, 1 čevljarski delovodja, 1 krojaški delovodja (mojster), 2 prikrojevalca gornjih delov čevljev, 1 hotel, sluga, 1 pečar, 1 mlinar, 2 natakarja, 1 tesar, 12 ključavničarjev, 10 mizarjev in 4 kovačev za v tovarno vaŕonov, 2 kovača za v bližino Maribora. — Vajenci čevljarske, mizarске, zlatarske in pekovske obrti ter trg. stroke. — Zenske: 4 kmečke dekline, 6 kuharic, 8 služkinj, 2 postrežnici, 1 vzgojiteljica, 2 sobarici, 1 hotel, sobarica, 1 šivilja za obleko, 1 šivilja za perilo, 1 šivilja za šivanje odej, 1 parf. servirka, 1 podnatakarica, 1 plačilna natakarica, 2 šivilj. vajenki, 1 pletilska vajenka.

Celje. Delo je na razpolago 3 konjskim hlapcem, 4 hlapcem za govejo živino, 30 gozdnih delavcem, 13 rudarjem za Nemčijo, 1 sploš. ključavničarju, 2 kleparjem, 1 gateristu, 3 sodarjem, 2 lesostrugarjem, 3 čevljarjem, 1 prikrojevalcu gor. delov, 2 krojačema za mala dela, 1 krojaču za vel. dela, 1 mesarju, 1 mlinarju, 12 vajencem. — Zenske: 10 kmečkim deklam, 1 šivilji, 4 natakaricam, 1 račun. natakarici, 3 kuharicam, 1 orož. kuharici, 6 služkinjam, 1 kuh. dekline, 2 sobaricama, 1 hotel. sobarici, 1 gosposdinji, 1 vzgojiteljici.

Za kratek čas.

Murovec: »Saj ni res, da bi bili izanci tako hudi pretepači.«

Bulovec: »Kako to misliš?«

Murovec: »Prejšnjo soboto bi bili jaz, moja dva brata in sosedov Nace skoro nabili enega, ki je bil doma tam od Iga.«

Tone: »Pojdi z menoj k trgovcu, da mi pomaga pri izbiranju obleke.«

Tine: »Pa zakaj naj grem? Mar misliš, da je moj okus boljši od tvojega?«

Tone: »To ravno ne, pač pa je tvoj kredit boljši.«

Zavodnik: »Moj vajenec vedno živi-ga, kadar dela.«

Zaplotnik: »Vesel bodi, kajti moj pa samo živi-ga.«

Z novo povestjo

„Kako sem ubila svojega otroka“

od Pierre l'Eremite-a

pričnemo v naslednji številki.

»Kako sem ubila svojega otroka« je najnovejša in po splošnem zatrdilu najlepša povest, kar jih je do sedaj napisal pariški župnik Pierre l'Eremite.

DVE NOVI POSLOVALNICI

FLORJANSKA ULICA št. 5 v hiši gosp. Stenta in
ROZNA DOLINA CESTA III št. 2 v hiši g. Pančoh

otvori I. del. konzumno društvo te dni, in sicer:

Somišljenike in člane prosimo za pristop oziroma agitacijo — Z izplačevanjem dividend se prične prve dni v decembru. — NAČELSTVO.

Jože Bor:

Naš osel.

Zadnjič sem povedal, kaj se je zgodilo s stiskalnico mojega očeta. Hlapca Ignacija smo imeli in je vsako leto sadje v stiskalnici spreminjal v mošt; pa je bil prepohlepen in je nekega dneva počila os ter ga je ubilo.

Ne morem pa nič zato, ko mi je naša domačija tako pri srcu, da ne bi popisal, kako se je zgodilo, ko je moj oče kupil osla, lepega, sivega, nekoliko in le za spoznanje beloprogastega dolgouhca. Prečudna je ta zgodba, in če bi ne bila resnična, bi moral reči, da je zlagana. Oprostili bodete: neverjetna je res, ampak koliko neverjetnosti je na svetu, pa so čista resnica.

Na primer, pravil mi je bratranec Polde (z Laz je doma in vojak je bil), ko se je vrnil iz fronte, kako so praznovali ob Soči sveti večer. Ni bilo ne mraza, je rekel, in ne topline, nekako sanjava noč je spajala jarke s skalami in tudi pokanja ni bilo, ne dima. Sveti večer. Komandant je poslal zapoved: Sveti večer je, junaki, danes ne bo streljanja, mir ljudem na zemlji. Začuden sem gledal bratranca in neverjetno se mi je zdelo: ubijaš ljudi do polnoči in ubijaš jih od svetega dneva dalje vsak dan in ves dan, pa ti pravi nekdo: Mir ti, ki si dobre volje. In vendar je bilo res. Par ur se niso streljali, mir ljudem na zemlji, drugi dan pa so začeli spet do prihodnjega Božiča in to skoro pet let... Vidite!

Ali pa, če citate časopise, so te dni na Angleškem, ali v bližini nekje, saj svet ni velik, odkrili skrivnostno šolo. Mladi fantje so se zbirali v kletih in tam so jih odrasli razbojniki učili, kako najlepše oropajo človeka. Vzameš oster nož (take vaje so delali) in ga naglo zasediš žrtvi za vrat. Par trenutkov, hip, in že je bogatinec, ne da bi dihnil, na tleh. Skloniš se in mu pobereš denarico, uro morda, ali pa celo trdo nabasano listnico. In so zaprli šolo, pa tudi učeničke in učence. Pa so nekje drugje ustanovili šolo, kako se pobija ljudi na debelo, in je bil mladenič, ki je dejal:

To pa ne — ubijal ne bom! In ni hotel poslušati pouka. Pa niso ne šole in ne učeničkov in učencev zaprli. Zaprli so mladeniča, ki se je bil šole branil. Neverjetno — pa je res!

In tako neverjetna je tudi zgodba o našem oslu — pa je, o, je, je resnična in ne vem, naj bom li tega vesel ali žalosten.

»Oštarija, ata, takega osla pa še ne!« je zabrundal Korošec, ki ima zapeček v svoji prodani hiši in je bil naš hlapec. Ponizen ko vijolica, lep ko nagelj, močan ko hrast — živela naša domovina, ki ima takega osla!

Osel je stal na dvorišču in migal z ušesi in ni bil tako brez soli, ko pravimo, da so vsi osli. Pogledal je v levo, pogledal je v desno, se obrnil, privzdignil rep in zarigal — Korošec pa ga je potrepljal po hrbtu.

Dan za dnem je bil Korošec njegov gospodar. In ko se je Korošec skregal in šel služiti drugam, pa je prišla Mica iz Sabočevega, je bil osel njej pokoren in vse je bilo lepo in prav. Vozil je osel in oral. Hlude skupljaj in smreke vlačil. Branjal je po zorani njivi in sadove nosil. In ni bil ne tmast in še manj uporen. Pošten je bil, vijolica, nagelj, hrast.

Toda bil je moder. Tuhtal je sam y sebi in nekega dne jo je potuhtal.

Jutro je bilo in Mica je vstala, da bi šla pod kravo, kajti doma smo ji dajali mleko. Počesala se je in v naglici umila ter šla proti hlevu. Nenadoma pa je pribežala nazaj, golido je izpustila med potjo, in klicala:

»Ljudje, ljudje, jezastana, kaj takega!« Poskakovala je po dvorišču, ko da jo meče božjast. Iz sosednjih hiš so pribežali ljudje z zavihanimi rokavi, gorjačami, kreplci, sekirami — matere s poleni, otročji vrisk je šinil med kostanje ob poti.

»Roparji, ali ka-li?« je vprašal Godec, ki je prihitel s svetlo koso.

»Kaj roparji!« je vpila Mica. »Velik gospod stoji pred našim hlevom, kdo ve, od kje je prišel. Menda iz samega Dunaja!«

Povesile so se roke in glave sklonile in vsa truma se je napotila pred hlev. In glejte, sredi ceste je stal osel. Ali pa

je bil res to naš osel? Res, imel je se svoja dolga ušesa in štiri noge, toda, joj, bil je oblečen v črn frak, krog vratu je imel trd ovratnik, prevezan s prelepo kravato, v gumbnico si je bil zataknil bel nagelj — in tudi štiri hlačnice je imel, na glavi pa visoki, svetli, črni klobuk, kakršnega redko vidijo na vasi oči. Stal je na cesti, ponosen in z repom je migal in nikdo se ni upal blizu.

Marjana, ki je služila pri sosedu, je butnila Godca.

»Ali je osel ali ni?«

Godec, ki je bil visoka osebnost, je odgovoril:

»Osel v fraku! Umetnik je morda?«

»Beži, beži,« se je zadril Križaj, ki so ga med kritike prištevali, »umetnik! Nima normalnih ušes.«

Godec pa ni odjenjal:

»Ali umetnost merimo po ušesih? Ta ima dolge, drugi prekratke. Gre za nastop!« in se je zgubil med ljudmi, kajti strah je imel pred umetniki.

Takrat pa je stopil iz svoje hiše gospod Pečenka, ki je bil poslanec njega dni, zakašljaj je in spregovoril:

»Visokospotopani gospod! Nepopisna je čast, ki nas je doletela. Naša uboga domovina, ki pravkar vstaja iz postelj, drhti veselja, ko vas vidi, gospod, ne vem, kako bi vas nazval, da bi bilo prav, ki ste se blagovolili ponižati do nje in jo olepšati s svojo navzočnostjo. V imenu vsega naroda mi je čast, vzklikniti na en dušek: pozdravljeni!«

Globoko se je priklonil gospod Pečenka in še enkrat. Osel pa je pomigal z ušesi in zarigal v vesel pozdrav.

»Peljimo ga na trg, sprejemo ga vdano, bogve, kakšne neprilike nam napravi, če ne bo vse v redu,« je pripomnil župan, ki se je tisti čas prikazal izza vogala. Prerinil se je v ospredje in začel:

»Gospod, ki ste najbrže z Ogrskega, ker ne razumemo vaše govornice, dovolite, da vam v imenu vsega, narodno globoko čutečega naroda, izrazim svojo globoko vdanost!«

Pripognil se je do tal in že je preplašeno odskočil. Kajti osel se je okrenil, dvignil rep čisto navpično in zarigal — nato pa jo je naglo pobral, le prah

se je valil za njim po cesti. In že ga ni bilo...

»Jojmene, jojmene,« je stokal učitelj, »kaj bo, kaj bo — zatoži nas! Premalo si se priklonil, oče župan!«

In že so se gnethli in ubogi župan bi bil ob glavo, ko se ne bi oglasil narodni voditelj:

»Ne more nas tožiti — poklonili smo se mu. In — ne razume našega jezika, čuli ste, kako prečudno se je zahvalil. Sporočimo: jesti smo mu ponudili in piti, slavo!oke smo postavili, a je prehitro odšel in smo jih podrli, s cvetjem smo ga obsipali, pa ga je otrešel, niti roke nam ni podal. Vdani smo, poštene in verni — ne bo nas zatožil, vesel nas bo.«

Župan si je obrisal znoj, ki mu je tekel po licih in predlagal:

»Vejo, tako naredimo. V naše dnevniko dajmo, proslavimo ta dan in hvallimo ga, čemu bi iskali neprilik? In podpišimo se vsi, ki smo stebri-naroda, to bo bolj držalo in lepše je pogledu.«

In šli so v občinsko hišo in so tako storili. In tisti dan je počivalo vse delo, veselico so pripravili in narodne dame so se zibale med mizami in prodajale srečke, da postavijo spomenik na onem prostoru, kjer so stali visoki gospod.

In bili so pri mizah vsi narodni veljaki, globoko učeni profesor Jezičnik je napisal prekrasen govor, filozof Kopriva pa je spočel novo svoje delo o slovenskem aoristu.

Tam po barju in povsod, kjer so hribi in doline, pa je rigalo radosti in glas je bežal po vsej naši domovini.

*

Prečudna je ta povest in neverjetna bi bila, če bi ne bila resnična. In še bi povedal, kako je čez leta osel zgubil frak in vse, kar ga je delalo gospodom, povedal bi, kako so pretepenega priglasili nazaj, in še bi povedal, da nikdo spočetka ni verjel, da je bil gospod osel in osel gospod, osel le osel — če bi se ne bal, da ne prideta Vidmar in Ušeničnik in mi naredita pridigo o umetnosti. Tako pa le svetujem: pogledite vedno, ljudje, kdo je v fraku in ne, v čem je kdo!